

VİZYON BELGESİ NELER GETİRİYOR VE NASIL GÜÇLENDİRİLEBİLİR?

KASIM 2018

Yazarlar: Yeliz Düşkün, Burcu Meltem Arık, Batuhan Aydağül

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), kurulduğu 2003 yılından bu yana eğitimde veri temelli, katılımcı, bütüncül ve uzun vadeli politikalara duyulan ihtiyacı vurguluyor. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından açıklanan **Güçlü Yarınlar İçin 2023 Eğitim Vizyonu** belgesini bu ihtiyacın karşılanması yolunda uzun zamandır beklenen, umut verici bir adım olarak karşılıyoruz. Belgenin insan odaklı olması ve çocukların mutluluğunu hedeflemesi özellikle heyecan vericidir. Çocuğun ve toplumun esenliği için çalışan bir paydaş olarak, belgede yer alan nitelikli ve kapsayıcı eğitime yönelik hedeflerin gerçekleşmesinde gerekli katkıyı sunmaya hazırız.

VİZYON BELGESİ NELER GETİRİYOR?

Vizyon belgesinde yer alan yaklaşım ve hedefler arasından aşağıda sıralananları, eğitim sisteminin dönüşümü için kilit önemde görüyoruz.

- Vizyon belgesinde en önemli vurgunun “mutlu çocuklar” olduğu görülüyor. Eğitim, çocuğun yaşam kalitesini ve memnuniyetini bütünlüklü olarak ele alan “çocuğun iyi olma hali” yaklaşımının önemli bir bileşenidir. Belgede çocuğun refahına ve mutluluğuna vurgu yapılarak, çocuğun iyi olma hali yaklaşımı benimsenmiştir.
- Eğitimde aklın ve kalbin birlikteliğinin, disiplinleri aşan bir zeminin, çağın ve geleceğin becerilerinin bir arada değerlendirilmesi; eşitlik ve kapsayıcılığın odakta olması, elzem ve çok beklenen bir yola artık girildiğinin göstergesidir.
- Sınav baskısının etkili olduğu bir ölçme-değerlendirme ve kademeler arası geçiş sisteminden çocuğun yapabilirliğini ortaya çıkarıp geliştirmeyi hedefleyen bir sisteme dönüşüm amaçlanıyor. Bu bağlamda yeterlilik temelli değerlendirme sistemi kurulması, sınavla öğrenci alan okul oranının azaltılması, eşzamanlı olarak tüm okullarda niteliğin artırılması gibi öğrenme uçurumunun kapanması hedefine yönelik adımlar öngörülüyor.
- Okulun merkezi önemini vurgulamakla birlikte eğitimi yalnızca okulla sınırlı görmeyen; okul dışı ortamları ve paydaşları da içeren bir yaklaşım söz konusudur.
- Okulun çocuklar için erdem ve becerilerini geliştirip mutlu olacakları bir yaşam alanı olarak kabul edilmesi; okulun özerkliğine, güçlenerek kendi kimliğini bulmasına önem verilmesi eğitimin pusulasını olması gerektiği yöne çevirmiştir.
- Okulların kendi gereksinimlerini belirleyebilen, bunları gidermek için doğrudan kullanabileceği bir bütçeye, kurumsal kapasiteye ve yetkiye sahip olan güçlü kurumlar haline gelmesi önemli bir ihtiyaçtır. Okullar, ancak bu sayede öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılandığı nitelikli öğrenme ortamlarına sahip olabilirler. Belgede yer alan, Okul Gelişim Planı çerçevesinde her okula bütçe verilmesi hedefi okullara güçlenme olanağı tanıyacaktır.
- Koşulları elverişsiz okulların bütçe bakımından desteklenmesine, finansman kaynakları çeşitlendirilerek verimli ve adaletli kullanılmasına ayrıca vurgu yapıldığı; okullar arasındaki olanak ve çıktı farklarının azaltılmasının hedeflendiği görülüyor.
- Eğitimin bir ekosistem olarak tanımlanması, sistemin tüm bileşenlerinin eşzamanlı tasarlanması, “Bildiklerimizle, öğrendiklerimizle ne yapabiliyoruz? Verilen eğitim nasıl bir dünyaya yol açıyor?” sorularının sorulması değerlidir; cevapları bilime dayanarak ve paydaşlarla birlikte aramak gerekiyor.
- Müfredatı, öğrenme ortamını çocukların farklılıklarına göre düzenleyen öğretmen; iradesi gelişmiş, doğal merakını koruyan ve öğrenmenin kendisini bir ödül olarak gören öğrenenler hedefi çocuğa ve öğrenmeye yenilikçi bir bakış getiriyor.

- ERG, öğretmenin çocuğun akademik başarısı ve iyi olma hali bakımından kilit role sahip olduğunu uzun yıllardır veriye dayalı olarak vurguluyor. Öğretmenin güçlenmesine ve eğitimi çocukların ihtiyaçlarına göre kurgulamasına yönelik hedefler eğitimin niteliğini olumlu etkileme potansiyeli taşıyor.
- Öğretmenlik Meslek Kanunu ile öğretmenlik özel bir statüye kavuşabilir; bu sayede çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik hedeflerin yaşama geçmesi de kolaylaşabilir.
- Tüm hedefler için öncelikle veriye dayalı bir hazırlık ve geliştirme sürecinden geçilmesi, ardından küçük ve orta ölçekli pilot uygulamalar yapılması kararı etkili, uygulanabilir ve sürdürülebilir uygulamalar için önemli olacaktır. Bu, ERG'nin uzun yıllardır eğitimde iyi yönetim bağlamında savunduğu bir yaklaşımdır.
- Veriye dayalı karar verme, gerekli alanlarda nicel çalışmaların yanı sıra nitel çalışmalarla da derinleşme, eğitim politikası alanındaki temel ihtiyaçlardan biridir. Bu ihtiyacın görünür duruma gelmesi, veriye dayalı yönetim araçlarının kurgulanması, üniversiteler ile sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen araştırmaların kullanılması yönündeki hedefler umut vericidir.
- Tüm okullara ve öğrencilere eşit değer verileceğinin ifade edilmesi, ERG dahil eğitimin çeşitli paydaşları tarafından ifade edilen önemli bir eleştiri noktasının dikkate alındığını yansıtıyor.
- Çocukların zihinsel, sözel ve sosyal-duygusal gelişimlerinde önemli rol oynayan okul öncesi eğitimin en az bir yıl zorunlu ve ücretsiz olması uzun zamandır beklenen bir gelişmedir. 5 yaş için erken çocukluk eğitiminin 2020'de ülke genelinde zorunlu duruma gelmesi hedefleniyor.
- Vizyon belgesinde yer alan, çeşitli kademelerde, şartları elverişsiz olan aileler ve okullar için ek destekler sağlanması; eğitime erişimi güç olan çocuklara yönelik çeşitlendirilmiş yöntemler geliştirilmesi planları eşitlik ve kapsayıcılık bağlamında önemli ihtiyaçlara karşılık veriyor.
- ERG'nin yürüttüğü araştırmaların gösterdiği gibi, çocukların okul deneyimlerini olumsuz etkilediği bilinen kısa tenefüs sürelerinin, ikili öğretimin ve ders yükünün belgede yer bulması oldukça değerlidir. Okullarda tasarım-beceri atölyeleri kurulması çocukların ilgi ve yeteneklerine uygun gelişimi ve güçlenmesi için olanak sağlayacaktır.
- Eğitime erişimin her kademede tam olarak sağlanamayışı ve örgün eğitimin dışına çıkış göz ardı edilmiyor. Bu doğrultuda örgün eğitime erişim ve devam konusundaki çalışmalar güçlenerek sürmelidir.

VİZYON BELGESİ VE UYGULAMA ADIMLARI NASIL GÜÇLENDİRİLEBİLİR?

Vizyon belgesinde yer alan öncelikli hedeflere aşağıda paylaşılanların eklenmesi ve vizyonun bu kapsamda güçlendirilmesi için uygulama adımlarına yer verilmesi önümüzdeki üç yılda nitelikli ve kapsayıcı eğitime erişimde daha güçlü yol almayı sağlayacaktır.

- Hedeflerin tüm çocukların düşünce, vicdan ve inanç özgürlüklerinin öğrenme ortamlarında güvence altına alınmasını da kapsayacak biçimde güçlendirilmesi, çocuğun gelişim hakkının korunması bakımından önceliklidir.
- Kız çocukların okullulaşmasında önemli bir yol alınmakla birlikte eğitime erişimde bölgesel farklılıkların giderilmesi ihtiyacı devam ediyor. Kapsayıcı eğitim ve toplumsal cinsiyet bağlamında, kız çocukların nitelikli eğitime erişimine yönelik hedefler, bu konuya verilen önemi ve önceliği yansıtacak biçimde açık olarak vurgulanmalıdır.
- MEB stratejik planlarında ve Kalkınma Bakanlığı'nın yayımladığı orta vadeli programlarda okul öncesinin hem yaygınlaşmasına hem de zorunlu duruma gelmesine yönelik hedeflere yer verilmişti; ancak fiilen zorunluluk sağlanamamıştı. Mevcut durumda gerekli altyapı harcamaları da yapılarak bu hedef doğrultusunda eyleme geçilmesi gerekiyor.
- Çocuklar, alınan kararlardan doğrudan etkilenenler oldukları halde bu kararların alınmasında en az söz sahibi olanlardır. Eğitim politikalarının geliştirilmesinde ve uygulanmasında çocuk katılımına ağırlık verilmeli ve çocuk katılımına yönelik hedefler daha görünür olmalıdır.
- Ortaöğretim kademesine ilişkin hedefler belgenin geri kalanına hakim olan vizyonun gerisinde kalmış görünüyor. Ortaöğretimin gençlerin değişen ihtiyaçlarına yanıt verecek biçimde yeniden düşünülmesi önemli bir gereksinim olarak duruyor. Okul türlerinin gözden geçirilmesi ve daha hibrit yapıların kurulması üzerinde durulması yararlı olabilir.
- Meslek eğitiminin akademik eğitimden kalın çizgilerle ayrışması devam ediyor. Bu ayrışma, meslek eğitimine azalan talebi göz ardı ediyor. Yeni bir strateji olarak, meslek liselerinin payında nitelikli bir küçülmeye gidilmesi ve beceri eğitiminin meslek liselerinin ötesinde yaygınlaşması üzerinde durulabilir. Özellikle teknik programların dışında kalan ve hizmet sektörü odaklı programlarda verilen derslerin önemli bölümü Anadolu liselerinde verilebilir.
- ERG, ortaöğretimde alan seçiminin vizyon belgesinde öngörüldüğü gibi 9. sınıfa çekilmesi yerine, beceri derslerinin 9. sınıftan itibaren başlamasını ancak alan seçiminin 11. sınıfa ötelenmesini öneriyor. Bu, hem temel becerilerin pekiştirilmesi için olanak tanıyabilir hem de öğrencilerin daha olgun bir yaşa geldiğinde alan seçimi yapmasına izin verebilir. Öte yandan, yeni tematik meslek liseleriyle uzmanlaşmayı erken yaşa çekmek yerine meslek liseleri ile meslek yüksekokulları birlikte yeni bir yapıda düşünülerek 11. sınıftan itibaren daha uygulanabilir, yenilikçi çözümler geliştirilebilir.
- Özel sektörle işbirliğine vurgu, mesleki eğitimde nitelik artışı açısından önemlidir ve MEB'in şimdiden bunu önceliklendirdiği görülüyor. MEB ve YÖK'ün bu işbirliği potansiyelini sadece meslek lisesi ve yüksekokulları ile sınırlandırmaması ve hayat boyu öğrenme bağlamında esnek ve yenilikçi çözümlere alan açması önemli olacaktır.

- Ücretli ve sözleşmeli öğretmenlerin haklarına ilişkin iyileştirmeler, dezavantajlı bölgelerin öğretmensiz kalmaması güvence altında tutularak, uzun vadede tüm öğretmenlerin eşit statüye sahip olacağı bir düzenlemeye evrilmelidir.
- Belgenin çeşitli paydaşlar tarafından eleştirilen yönlerinin görüş alma ile sınırlı kalmayacak biçimde katılıma ve değişime açık kalarak tartışılmaya devam edilmesi, belgenin daha geniş bir biçimde sahiplenilmesi için gerekli görünüyor. Üzerinde uzlaşa sağlanan konular için etkili iletişim çalışmalarının yürütülmesi, hedeflerin kamuoyunda da benimsenmesini sağlayabilir.
- Pek çok başlıkta somut uygulama adımlarını görme ihtiyacı bulunuyor; somut adımların paydaşların katılımıyla tartışılmasına devam edilmesi iyi yönetim bağlamında yararlı olacaktır.
- Okul dışında yürütülecek eğitim etkinlikleri ve sanat, spor, kültür alanına yönelik hedefler çocuk gelişiminin odakta olduğunu gösteriyor. Bu hedefler için bütçeden yeterli payların ayrılması gerekecektir.
- Vizyon belgesinin, MEB'in 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planında yer alan 2019 hedefleriyle nasıl örtüştüğü ya da ayrıştığına atıf yapılması politikalara bütüncül bakılabilmesini sağlayacaktır.
- Vizyon belgesinde yer alan uygulamaların yaşama geçmesi ve katılımcı biçimde izlenmesi için bir metodoloji geliştirilmesi, hedeflere ulaşmak için gerekli görünüyor. Bu metodolojide, MEB ve diğer kamu kurumlarının hangi adımları atacağına, hesap verebilirlik ilkesi temelinde kamuoyunun nasıl izleme yapabileceğinin ve atılan tüm adımların sonunda çocuklara etkinin neler olacağına görünür olması sağlanmalıdır.

Vizyon belgesinde yer alan hedefler farklı ölçek ve kademelerde önemli bir kültürel dönüşüm gerekliliğini ve niyetini ortaya koyuyor. Veriye dayalı karar süreçleri, uygulamaların pilot çalışmaların ardından ülke geneline yayılması, ölçme ve değerlendirme yaklaşımına yüklenen anlamın değişmesi, okulun kendi önceliklerini belirleyebileceği güce erişmesi gibi öncelikler, bugüne kadar var olandan farklı bir yaklaşıma işaret ediyor. Belgede yer alan hedeflerin yaşama geçmesi MEB ve ilgili diğer kamu kurumlarında kurumsal bir kültür dönüşümünü de gerektiriyor. Eğitimde çocuğun ve toplumun esenliği yararına bir dönüşüm, kamuoyunun da katkısını gerektiriyor. Eğitimle ilgili tüm paydaşlar ve kamuoyu, ideolojik temelde şekillenip yürütülen tartışmaların sürdürülmesine karşı durarak, çocuk odaklı, dayanağını çocuk hakları ilkelerinden alan, yapıcı tartışma kültürünün oluşması sorumluluğunu birlikte üstlenmelidir. Eğitimin yaşam için ve yaşamın içinde olduğunu gösteren yaklaşım eğitim camiasından başlayarak topluma yaygınlaşmalıdır.

Sonuç olarak, **Güçlü Yarınlar İçin 2023 Eğitim Vizyonu** belgesinin, yaşayan ve eleştiriye açık bir doküman olarak tanıtılması önemlidir ve paydaş katılımını teşvik edicidir. Belgenin, saydamlık, katılımcılık, hesap verebilirlik, etkinlik, hukuka bağlılık ve tutarlılık ilkelerini yaşama geçirmekte bir araç olma potansiyeli yüksektir. ERG olarak, Millî Eğitim Bakanlığı ile bugüne kadar bir paydaş olarak sürdürmüş olduğumuz diyalogu ve işbirliğini vizyon belgesinde yer alan nitelikli ve kapsayıcı eğitim hedeflerinin gerçekleşmesinde gerekli katkıyı sunarak sürdüreceğiz.